

ORZIGUL HAMROYEVA,

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti,
filologiya fanlari doktori, professor*

MUTRIBIY SAMARQANDIYNING “TAZKIRAT USH-SHUARO” TAZKIRASIDA MUALLIF ADABIY-TANQIDIY QARASHLARINING AKS ETISHI

Annotatsiya: XVI-XIX asr adabiyoti turkiy adabiyotning taraqqiyot davri deb hisoblangan XV asr adabiyotidagi janr, tuzilish, obrazlar tizimi an'analarini davom ettirdi. Bu jarayon adabiyotshunoslik tarixida ham ko'zga tashlanadi. Demak, XVI-XIX asrlardagi adabiy jarayon an'anaviylik, adabiy ta'sir natijasida shakllandi. Garchi bu davr adabiyoti o'zidan oldingi adabiy jarayonning ta'siri natijasida vujudga kelgan bo'lsa-da, bir qancha xususiyatlari bilan o'zidan oldingi adabiy jarayondan farqlanadi. Adabiy jarayondagi o'zgarish, yangilanishlar Mutribiy Samarqandiyning “Tazkirat ush-shuaro” asarida yaqqol aks etgan. Maqolada muallifning tahlil tamoyillarining aks etishi masalasi tadqiq etiladi.

Kalit so'zlar: majmua, tazkira, adabiyotshunoslik, badiiyat ilmi, poetika, obraz.

Annotation. The literature of the 16th–19th centuries, regarded as a period of development in Turkic literary history, continued the traditions of genre, structure, and the system of imagery established in 15th-century literature. This continuity is also clearly reflected in the history of literary scholarship. Therefore, the literary process of the 16th–19th centuries was shaped by traditionalism and literary influence. Although the literature of this period emerged under the influence of the preceding literary process, it differs from it in several respects. The changes and innovations within the literary process are vividly reflected in Tazkirat ush-shuaro. This article examines the ways in which the author's analytical principles are manifested in this tazkira.

Keywords: collection, tazkira, literary studies, literary theory, poetics, imagery.

Kirish. Bu davr adabiyotshunosligi borasida fikr yuritishdan oldin davr adabiy jarayoni bilan tanishish muhim ahamiyatga ega. Chunki adabiyotshunoslik manbalarida adabiy jarayon aks etadi, adabiy jarayon haqidagi xulosalar esa adabiyotshunoslik uchun asos bo'ladi.

Bu boradagi ilk tadqiqot Abdurauf Fitrat nomi bilan bog'liq bo'lib, olim XVI asr adabiyoti va adabiy jarayoni xususida quyidagi ilmiy xulosalarni taqdim qiladi:

1. Bu davrning adabiyoti o'zidan burung'i davrg'a qaraganda, umuman, san'atcha tuban, biroq son jihatidan ko'bdir;
2. Bu davrning adabiyotig'a XVII asrning ikkinchi yarmilaridan boshlab, o'g'uzchaning, aynuqsa, Fuzuliyning kuchli ta'siri bor;
3. Bu davrda tarixiy asarlarg'a ayrim ahamiyat berilgan;
4. She'rda yassaviy maktabi bu davrda saroyg'acha ko'tariladi.

Fitratning ilmiy xulosalari davr adabiy holatini to'la tasavvur qilish imkonini bera olganidek, adabiyotshunoslik xususida ham yetarlicha ma'lumot bera oladi [Hamroyeva, 2023: 67]. Fitrat XVI asr adabiyotini o'zbek adabiyotining “tubang'a tushgan davri” sifatida baholaydi. Fitratning bunday fikrga kelishida o'z asoslari bor, albatta. Olim davr adabiyotining mazmuni va poetik

imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda shunday fikrga keladi. Ba'zi adabiyotshunoslar Fitratning bu fikriga qo'shilmaydilar. Dalil sifatida XVI-XIX asrlarda yaratilgan tazkiralar va ulardagi ijodkorlarning ko'pligi, adabiyotning turli janrlarida ijod qilingani bilan bog'liq ma'lumotlarni asos sifatida keltiradilar. Ular Fitratning ilmiy xulosalari XVI-XIX asr adabiyotining chuqur o'rganilishiga, xususan, diniy, tasavvufiy yo'nalishdagi asarlarning tadqiq etilishiga to'sqinlik qilgani, salbiy ta'sir ko'rsatganini ta'kidlaydilar. Shuni unutmash kerakki, Fitrat o'zbek adabiyoti tarixining barcha davrlarini, manbalarini chuqur o'rganib, qiyosiy tahlil natijalari asosida ilmiy xulosalarni taqdim qilgan. To'g'ri, bu davrlarda tarixiy asarlar, tazkiralar, dostonlar, hikmatlar yaratildi, tazkiralarda besh yuzga yaqin shoirlar ijodi tahlil qilindi. Biroq ularning poetik xususiyatlari an'anaviylikdan chetga chiqa olmagan edi. An'anaviy janrlar, an'anaviy syujet, an'anaviy obraz, an'anaviy qurilishda deyarli o'zgarish kuzatilmaydi. Fitrat bu asarlarni baholashda adabiyot tarixining barcha davrlari uchun umumiy bo'lgan qonuniyat – poetik jihatlariga tayanib, baho beradi va shu asosda xulosa chiqaradi. Bu davr manbalari diniy, tasavvufiy jihatiga ko'ra tadqiq etilsa ham, romantik, oshiqona ruhning realistik uslubga almashgani sabab bir qadar pastga tushganiga guvoh bo'lish mumkin [Hamroyeva, 2026: 202].

Maqsad va vazifa. XVI-XIX asr adabiyotshunosligi bevosita adabiy jarayonning hosilasi tarixiy asarlar, tazkira va tarixiy memuar asarlarda aks etdi. Xususan, Zayniddin Vosifiyning "Badoye' ul vaqoye'", Hasanxo'ja Nisoriyning "Muzakkiri ahhob", Mutribiy Samarqandiyning "Tazkirat ush-shuaro", Roqim Samarqandiyning "Ta'rix kasira", Hofiz Tanish Buxoriyning "Abdullanoma" asarlarida adabiy jarayon va muallifning davr adabiyoti, manbalari, shoirlar haqidagi adabiy-tanqidiy fikrlari keltirilgan. Bu tarixiy memuar asarlar, tazkiralar o'zigacha mavjud an'analar asosida tuzilgan bo'lib, davr ijtimoiy-siyosiy va adabiy hayoti haqida ma'lumot beruvchi muhim manbalardir.

Usullar. Tadqiqotda tarixiy-qiyosiy, madaniy-tarixiy, germeneytik tahlil usullaridan foydalanildi.

Natijalar va mulohaza. XVI asrda Fanoiyning "Majolis ul-ushshoq", Abulmuhsin Muhammad Boqirning "Tazkirayi Muhammad Boqir", Faxriy Hiraviyning "Ravzat ul-salotin", "Latoyifnoma", "Javohir ul-ajoyib", Saxiy Beyning "Hash behisht", Latifiyning "Tazkirat ush-shuaro", Somiyning "Tuhfayi Somiy", Hasanxo'ja Nisoriyning "Muzakkiri ahhob", Alouddin Sayfi Husayniyning "Nafais ul-maosirot", Muhammad Muzaffar Husayn Sabo Yusufning "Ro'zi ravshan", Ahdiiy Bag'dodiyning "Gulshani shuaro", Oshiq Chalabiyning "Mashoyir ush-shuaro", Hasan Chalabiy Xinolizodaning "Tazkirat ush-shuaro", Toqiuddin Koshiyning "Xulosat ul-fuzalo", Muhammad Orif Baqoiy Andijoniyning "Majma' ul-fuzalo", Sayliy Samarqandiyning "Tazkirat ush-shuaro", Muhammad Sodiq Samarqandiyning "Riyoz ush-shuaro", Bayoniyning "Tazkirat ush-shuaro", Amin Ahmad Roziyning "Haft iqlim", Qulbobo Ko'kaldosh Muhibbiyning "Tazkirat ush-shuaro" kabi tazkiralar davr adabiy muhitini aks ettiruvchi muhim manba sifatida ahamiyatli.

XVII asrda yaratilgan tazkiralar orasida Sodiqbek Sodiqiy Afsharning "Majma ul-xavos", Abdunabi Faxruzzamoniyning "Tazkirayi mayxona", Sherxon ibn Ludiyning "Mir'otu-l-xayol", Husayn Alixon Azimobodiy Shoh Jahonobodiyning "Nishtari ishq", Mehmed Riyoziy bin Mustafu Birgiviyning "Ri'ezu-sh-shuaro", Abdulboqi Nahovandiyning "Maosiri Rahimiy", Sodiqiy Samarqandiyning "Riyozu-sh-shuaro", Kafzoda Foiziyning "Zubdatu-l-ash'or", Samarqandiyning "Nusxayi zeboyi Jahongir", Nozim Tabriziyning "Nazmi guzida", Zahrinor Mehmed Beyo'g'li Rizoning "Tazkira", Ali Go'ftiyning "Tashrifotu-sh-shuaro", Muhammadbade' Maliho Samarqandiyning "Muzakkiru-l-as'hob" kabi tazkiralari adabiyot va adabiyotshunoslik tarixi uchun muhim manbalardir.

Mustafu Mujibning "Tazkirayi Mujib", Mustafu Safoiyning "Nuhbatu-l-osor min Favoidi-l-ash'or", Mehmed Amin Solimning "Tazkirayi shuaro", Ismoil Balig'ning "Nuhbatu-l-osor li

zayli *Zubdatu-l-ash'or*", Aliqulixon Vola Dog'istoni *"Riyozi-sh-shuaro"*, Muhammad Amin ibn Nurmuhammad Nasafiyning *"Mazharu-l-musannifin"*, G'ulom Alixon Ozodning *"Xizonayi omira"*, Lutf Alibek Ozarning *"Otashkada"*, Ishoqbey Uzri Beydiling *"Tazkirayi Is'hoq"*, Husayn Ramizning *"Odobu zurafo"*, Muhammad ibn Sulaymon Kafaviyning *"Tazkiratu-l-ulamoh"*, Abu Tolibxon Tabriziyning *"Xulosatu-l-afkor"*, Muhammad Bahodirxon Safaviyning *"Tuhfatu-sh-shuaro"* kabi takziralar XVIII asrga oid noyob manbalari sifatida alohida tadqiqqa muhtoj.

Adabiyot tarixida Hasanxo'ja Nisoriydan keyingi muhim tazkira sifatida Mutribiy Samarqandiyning *"Tazkirat ush-shuaro"*si e'tirof etiladi. Mutribiy Samarqandiy tomonidan tuzilgan ikki tazkira: *"Tazkirat ush-shuaro"* va *"Nusxayi zeboyi Jahongir"* tazkiralari yuksak adabiy-tarixiy qiymatga ega yozma manbalar sanaladi. Mutribiy tazkiralarning o'ziga xosligi XVI asr ikkinchi yarmi – XVII asr birinchi choragidagi O'rta Osiyo adabiy muhiti qatnashuvchilari Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy maktabi an'alarini davom ettirib, badiiy-g'oyaviy jihatdan yetuk, rang-barang mavzu va janrdagi asarlar yaratganlari, bu adabiy jarayonning boshqa o'lkalar xalqlari adabiy hayoti bilan ijodiy aloqalarni yo'lga qo'ygani bilan belgilanadi [Mutribiy, 2013].

Tazkirada O'rta Osiyo, Pokiston, Hindiston, Sharqiy Turkiston, Eron, Turkiya, Iroq, Yaman, Afg'oniston hududlarida yashab ijod etgan 343 ta shoir, ijodkorlar haqida ma'lumotlar keltiriladi. Mutribiy adabiyot nazariyasi bo'yicha ilk saboqni Samarqandda Qosim Rumiyan o'rganadi, Hofiz Muqimiy Samarqandiyning tavsiyasi va maslahati bilan 1588-1594-yillarda Hasanxo'ja Nisoriydan aruz va qofiya ilmlaridan saboq oladi. Mutribiy husnixat va kitobat san'atlariga doir tazhib, ya'ni qog'ozga oltin suvi yugurtirish sohasini mukammal egallab, Fayziy, Urfiy Sheroziy, Fuzuliy kabi shoirlar asarlarining o'nlab nusxalarini ko'chirgan, lavh, tazhib kabi kitobat ishlarini amalga oshirgan.

Mutribiy Samarqandiyning *"Tashkirat ush-shuaro"* asari 1605-yilda Samarqandda yozib tugallangan. Muallif tazkirani Boqiy Muhammadga bag'ishlamoqchi bo'ladi, biroq asar tugallanmasidan Boqiy Muhammad vafot etadi, taxtga Vali Muhammad o'tiradi. Mutribiy tazkirani Vali Muhammadga bag'ishlashga majbur bo'ladi. Olimlarning ma'lumotlariga qaraganda, Mutribiy tazkira qo'lyozmasini o'zgartirishga imkon topa olmay, kitobning bag'ishlov qismidagina Boqiy Muhammad nomi o'rniga Vali Muhammad nomini yozib qo'yadi va xonga taqdim etadi [Mutribiy, 2013: 7].

Mutribiy tazkirasining yagona muallif dastxati bilan ko'chirilgan nusxasi O'zFAShI Qo'lyozmalar institutida fondida 2253 inventar raqami ostida saqlanadi.

"Tazkirat ush-shuaro" tazkisasi o'ziga xos tuzilishga ega bo'lib, boblar nomi *Tasmiya* nomi bilan keltiriladi. Asar an'anaviy hamd, na't bilan boshlanadi, an'anaviy Muqaddimadan so'ng muallif asarning yozilish sababi xususida to'xtaladi, salafarlari – Davlatshoh Samarqandiy, Alisher Navoiy tazkiralari yod etadi. Tazkiraning bag'ishlov qismida Vali Muhammad madhi keltiriladi. Bag'ishlovdan so'ng 3 *Tasmiya* – *bob* asosida shayboniylar, ashtarxoniylar, boburiylar, Sharqiy turkistonlik, xorazmlik xon-u shohlar haqida ma'lumotlar beriladi. Tasmiyalarda iste'dodli, ijodiy salohiyatga ega, nazmi tab'i nozik shoir xon-u shohlar, shahzodalar haqida to'xtalinsa, *Tasmiyadan* so'ng arab harflari asosida, abjad alifbosi tartibida tuzilgan *Harflarda Nuqta* deb ataluvchi uchta qismni o'z ichiga olgan kichik bo'limlarda shu harflardan boshlanuvchi shoir, ijodkorlar haqida ma'lumotlar keltiriladi.

Mutribiy Samarqandiyning *"Tazkirat ush-shuaro"* tazkirasida ham Alisher Navoiy maktabi an'analari davom ettiriladi, muallif asar Tasmiyalarini nomlashda, shoirlarni taqsimlashda *o'zi ko'rmagan, xizmati sharafini topmagan, ko'rgan, xizmatiga erishgan* kabi mezonlarni asos qilib oladi. Mutribiy Hasanxo'ja Nisoriyning *"Muzakkiri ahhob"* tazkirasini alohida e'tirof etadi, tazkirani *"kitoblarning eng sarasi"*, *"oliy bayonli kitob"* sifatlari bilan e'zozlaydi.

Mutribiy tazkirani tuzishda salafarlari an'alariga asoslangan bo'lsa-da, she'r nazariyasiga oid yangicha yondashuvning turli rivoyat va hikoyatlar vositasida tushuntirilishi jihatidan farq qiladi.

Tazkirada she'r ta'rfi va uning turlari haqida muhim ma'lumotlar Xon va Mutribiy o'rtasida savol-javob shaklida keltiriladi. *She'r* so'zining lug'aviy ma'nosi "topmoq, bilmoq"dir. Shu jihatdan shoirni "biluvchi, topuvchi" deb ataydilar. Chunki shoir boshqalar topa olmaydigan sara so'zlarni topadi va ular tizimiga o'zgalar eplay olmaydigan darajadagi shaklni beradi. Istiloh sifati *she'r* so'z ma'no, vazn va qofiyaning hamohang kelishini anglatadi. Chunki yaratuvchisi ularni ana shu bir-biriga bog'liqlik holatda shakllantiradi. Mutribiy keltirgan bu ta'rif she'r haqidagi tushunchaning ham amaliy, ham nazariy jihatlarini o'zida qamrab olishi bilan ahamiyatli. Shu jihati bilan she'rning bir qancha turlari, shakllari shakllanadi:

– vazndoshlik va qofiyadoshlik asosiga quriladi, bunday she'rda ma'noga e'tibor berilmaydi.

*Oyinaand on peshani, jomi Jamand yo mahi badr?
Ki nimi az kux bo'land astu nimi pinhon ast.*

– vazndoshlikka emas, qofiyadoshlikka rioya qilinadi. Bunday she'r musajja'da qofiyalanadi: *guyi boxtavu asbi toxta, falonro karam bisyor astu hunar beshumor.*

– qofiyadoshlikka emas, vaznga e'tibor beriladi:

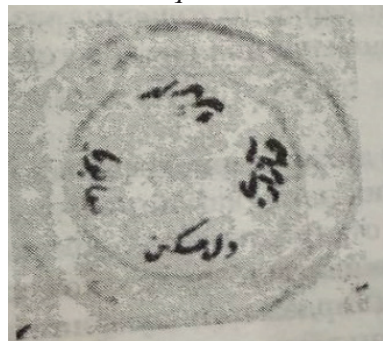
*Shoho, baqoyi umri tu bodo hazor sol,
Iqbol dar panohi tu bodo hazor sol.*

– Qur'oni karim oyatlari va hadisi sharif mazmunini yetkazish maqsad qilinadi.

Xon Mutribiydan *she'rning ilk namunasini kim yaratgan* deb so'raydi. Mutribiy dastlabki she'r Odam alayhissalom tomonidan aytilganini aytadi. Forsiyda qasida va madhiyago'ylikni boshlab bergan shoir haqidagi savolga Rudakiy deb javob beradi. Tazkiradagi she'r ilmi nazariyasi va amaliyoti borasidagi savol-javoblar she'rshunoslik uchun muhim ahamiyatga ega.

Davlatshoh Samarqandiy, Alisher Navoiy, Hasanxo'ja Nisoriy tazkiralarda nomlari zikr etilgan shoirlar ijodiy merosida bayt, matla' shaklida qisqa hajmli adabiy parchalar keltirilsa, Mutribiy tazkirasida qasida, g'azal, musta(h)zod, muvashshah kabi yirik hajmli janrlar to'liq shaklda keltiriladi. Hatto tazkira muallifi bir shoirdan 3-4 tagacha g'azal namunasini taqdim etadi.

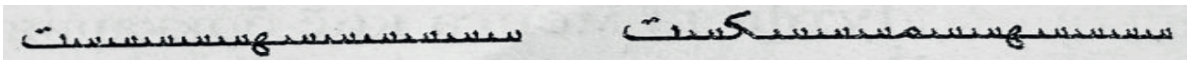
Mutribiy shoirlar she'rlarini shoir sifatida emas, adabiyotshunos olim sifatida tahlil va tanqid qiladi. Bu tahlil va tanqidlar tazkira muallifining adabiy tur va she'r na'vlar, aruz, qofiya va badiiyat ilmida yuksak ilm sohibi ekanligini ko'rsatadi. Xususan, Mutribiy Alfiy Shomiy haqida ma'lumot keltirar ekan, uning she'riy san'atlardan bexabar emasligini, tadvir (she'rdagi so'zlarni doira ichiga joylashtirish) san'atida bir bayt bitib, unga ko'rsatganini ma'lum qiladi. Va shu asosda tadvir san'atining xususiyatini tushuntiradi, Rashiddin Vatvotning "Hadoyiq us-sehr" asariga murojaat etadi. *Bilgilki, tadvir san'ati shundaykim, nazm qiluvchi hazaji musammani solim bahrida to'rt ruknni o'z ichiga oluvchi bir misra' aytadi va uni doira shaklidagi yozuvga, qaysi bir ruknni o'qisa, mavzun misra' va muqaffo hosil bo'luvchi yo'sinda bitadi* [Mutribiy, 2013: 98].

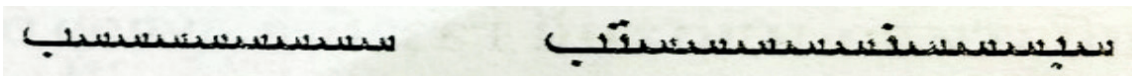
Mutribiy Bo'riy Balxiy she'rlarini tahlil qilish jarayonida shoirning muttasilau-l-minshoriy san'ati asosida yozilgan she'ri kamchiliklarini ko'rsatadi.

*Shabi shishai may ba peshi maste bishkast,
Sustiyash ba tan ba haybati tan binshast.
(Oqshom may shishasin bir mast oldida sindirdi,
Sustligi tanda tan haybatidan o'rnashdi).*

Muttasila harflarning qo‘shib yozilishiga asoslansa, *minshoriy* so‘zi o‘z ma’nosidan kelib chiqqan holda harflarning qo‘shiluvida harf shakllaridan arra shakli hosil bo‘lishiga aslanadi.

Mutribiy bu baytni minshoriy san’ati asosiga qurilgan deb baholanishiga e’tiroz bildiradi, baytdagi mim va ho harflarining qo‘shiluviga arra shaklini buzganligi va bu bayt muttasila san’ati asosiga qurilganini ta’kidlaydi. Bunday san’atga misol sifatida o‘zining Boqiy Muhammadga bag‘ishlab yozgan qasidayi muvashshahini keltiradi.

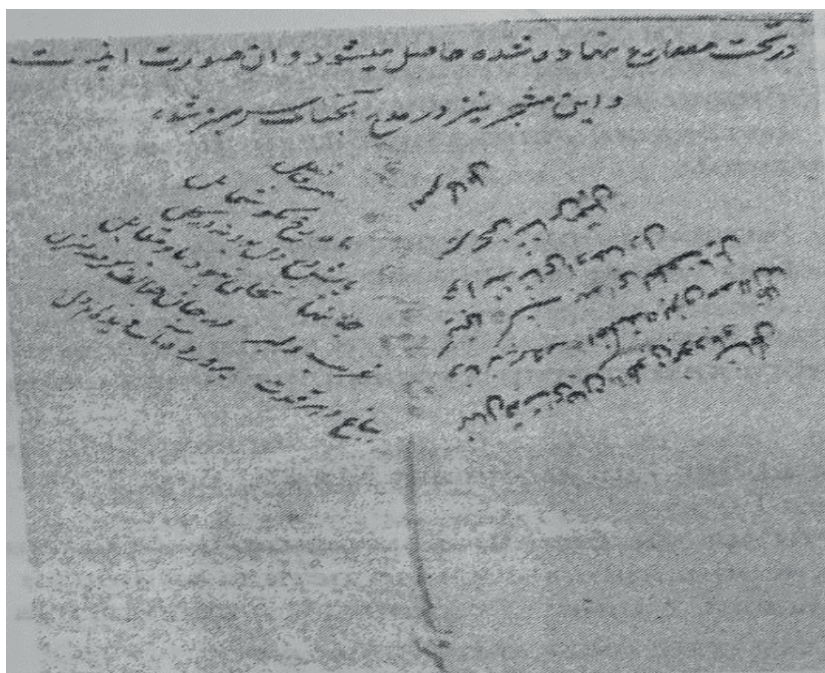
Shab-shab tan sust nest betab,

Tan peshi tab ast sust shab-shab.

(*Tunlari tan isitmasiz sust bo‘lmas,*

Tan isitma oldida sustdir tunlari) [Mutribiy, 2013: 146].

Tazkiraning yana bir o‘rnida Hoji Otaliq Do‘rmon haqida keng va batafsil ma’lumot keltiradi, Hoji taxallusi bilan ijod qiluvchi Hoji Otaliq Do‘rmon shaxsiyati, she’rlarining balog‘ati va fasohati borasi chuqur ehtirom bilan so‘zlaydi. Shoirning g‘azali *zubahrayn ma’ mustahzodi muvashshahi masnu’* she’rini keltirib, qanday holatda ikki bahrda o‘qilishi, qaysi harflar vositasida muvashshah hosil bo‘lishi, so‘zlar qay tartibda o‘qilsa, mustahzod, qay shaklda o‘qilsa, g‘azal hosil bo‘lishini batafsil tushuntiradi. Hoji Otaliq Do‘rmonning *maqlubi mustaviy, mushajjar* san’ati asosiga qurilgan bayt, madlarini ham shu shaklda tahlil qiladi.

Mutribiy Hoji Otaliq Do‘rmon singari mushkila san’atida mohirona baytlar bitgan Saburiy Samarqandiyini ham chuqur ehtirom bilan tilga oladi, qofiya, aruz, muammo fanlaridan xabardorligini yuqori baholaydi. Samarqandiy o‘zining mushkila san’ati asosidagi she’rlarini Mutribiyga ko‘rsatib, tekshirib olganligini keltiradi, shoirning maqlubi musataviy, muzallay musovu-t-tarafayn, masnu’ ruboiy, raddu-l-ajz ala as-sadr, izhori mujmar san’atlari bilan bezangan ruboiylaridan parchalar keltiradi.

<i>Afsurdaam</i>	<i>az ishqī tu</i>	<i>har dam</i>	<i>jonon</i>
<i>Az ishqī tu</i>	<i>oshifta va</i>	<i>dog‘e</i>	<i>dar jon</i>
<i>Har dam</i>	<i>dog‘e</i>	<i>bajon va</i>	<i>dardi jonon</i>
<i>Jonon</i>	<i>dar jon</i>	<i>dardi jonon</i>	<i>pinhon</i>

Mutribiy tazkirada zikr etilgan shoirlar sheʼrlarini qofiya ilmi qonuniyatlari asosida ham tahlil qiladi. Choshniy Samarqandiy ijodiyoti xususida toʻxtalib, uning qofiya ilmi borasida saboq olayotganini keltirib, bir gʻazalini toʻligʻicha taqdim etadi, “men bu gʻazalni nozim qofiya fanida ayb sanalgan iytayi jaliyni ishlatmasa, yaʼni qofiya soʻzlarini hadeb takrorlamasagina maqtay olaman” deb gʻazalda takrorlangan *supard* qofiyadosh soʻzini qofiya ayblarining iytayi jaliy shakli ekanligini keltirgan holda, gʻazalda qofiyaning qaytarilishiga eʼtirozi borligini taʼkidlaydi. Kuzatishlar shuni koʻrsatadiki, adabiy jarayonlar va bu jarayondagi oʻzgarishlar mavjud ilmiy-nazariy qonuniyatlarning oʻzgarishiga, yangilanishiga zamin yaratadi. Xususan, Mutribiyning qofiyaning qayta qoʻllanishi bilan bogʻliq qarashlari ham ana shunday adabiy jarayon hosilasi sanaladi. XV asrgacha yaratilgan poetikaga oid risolalarda arab, fors adabiyotida qofiyaning qaytishi, qayta qoʻllanishi ayb – nuqson sanalgan (iyto). XV asrga kelib bir sheʼriy asarda qofiyadosh soʻzdan qayta foydalanish mumkinligiga maʼlum qoidalar asosida ruxsat berilgan. XV asrdan keyingi manbalarda esa qofiyadan qayta foydalanish radd ul-qofiya sanʼatiga asos boʻlishi taʼkidlanib, sanʼat darajasiga koʻtarilgan. Bu borada olimlar qarashlari oʻrtasida ixtiloflar mavjud boʻlib, Mutribiy ham bir qofiyadosh soʻzni qayta qoʻllamaslik tarafdori boʻlgan.

Xulosa. Mutribiyning “Tazkirat ush-shuaro” asarida bu kabi tahlil va tadqiqatlarni juda koʻp uchratish mumkin. Yuqorida taʼkidlaganimizdek, bu tadqiq, tanqid, tahlillar yetuk adabiyotshunos olim tomonidan amalga oshirilgani shoirlar va ularning ijodiy salohiyati borasida toʻgʻri xulosa chiqarish uchun zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Hamroyeva O. *Adabiyotshunoslik tarixi (Oʻzbek adabiyotshunosligi tarixi). Darslik. 1-qism.* – Toshkent: Bookprint. 2026.
2. Hamroyeva O. *Fitratning adabiyotshunoslikka oid qarashlari. Monografiya* – Toshkent: Bookprint. 2023.
3. Jumaxoʻja N., Adizova I. *Oʻzbek adabiyoti tarixi. Darslik.* – Toshkent: Noshir. 2019.
4. Зайниддин Восифий. Бадоеъ ул-вақоеъ. (Таржимон Н.Норқулов) – Тошкент: Фафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат наشريёти. 1979.
5. Иброҳимов А. *XVI аср ўзбек адабиётининг асосий хусусиятлари.* – Тошкент: Фан. 1976.
6. Мутрибий Самарқандий. *Тазкират уш-шуаро. (Таржимон И.Бекжонов).* – Тошкент: Мумтоз сўз. 2013.
7. *Тазкиралар зикри. Мусанниф Ҳ.Болтабоев.* – Тошкент: Мумтоз сўз. 2015.
8. *Фитрат. XVI асрдан сўнгра ўзбек адабиётига бир қараш. Танланган асарлар. 5 жилдлик. 2-жилд.* – Тошкент: Маънавият. 2010.
9. Ҳофиз Таниш ал-Бухорий. *Абдуллонома(Шарафномаи шоҳий).* 1-китоб. – Тошкент: Шарқ. 1999.
10. Ҳасанхўжа Нисорий. *Музакири аҳбоб. (“Дўстлар ёдномаси”).* (Таржимон И.Бекжон). – Тошкент: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси наشريёти. 1993.